

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

УДК 37.091.12:37.041]:37.015.3

DOI: 10.37026/2520-6427-2022-111-3-52-58

Володимир БОРДЮК,

*кандидат педагогічних наук,
заступник директора
з науково-педагогічної роботи
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-9843-789X
e-mail: sofroniy.km@gmail.com*

Тетяна КОВБАСЮК,

*кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри педагогіки,
психології та корекційної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-4551-3494
e-mail: kovbasyukt1@ukr.net*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ПЕДАГОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

Анотація. У статті досліджено зміст поняття «професійний саморозвиток педагога нової української школи». Проаналізовано наукові доробки вітчизняних і зарубіжних учених із питань професійного саморозвитку та самореалізації особистості. З'ясовано, що саморозвиток є обов'язковим складником сучасної освіти та показником суб'єктності педагога, який свідчить про неперервність його зростання.

За результатами комплексного аналізу феноменології саморозвитку особистості засвідчено багатогранність та багатокомпонентність означеного поняття. Упорядковано окремі дефініції професійного саморозвитку та здійснено експлікацію визначення професійного саморозвитку педагога нової української школи. Виокремлено та схарактеризовано основні кластери, що охоплюють «компетенції майбутнього».

На основі аналізу окресленої проблеми, а також з урахуванням вимог і потреб реформи Нової української школи, сутність поняття «професійний

саморозвиток педагога нової української школи» схарактеризовано як багатовимірну та цілеспрямовану діяльність учителя, спрямовану на розвиток особистого та творчого потенціалу, самовдосконалення у професійній діяльності, що здійснюється шляхом розвитку професійних компетентностей, професійної самостійності і гнучкості, життєвої активності та цінностей, розширення професійного світогляду з метою найповнішої професійної самореалізації та творчого підходу до професійної діяльності в умовах нової української школи.

Представлено форми професійного саморозвитку вчителя нової української школи, зокрема: наставництво (менторство), консультування, практика, дослідження, рефлексія, навчання. Наведено приклади різноманітних способів професійного зростання.

Ключові слова: саморозвиток, професійний саморозвиток педагога нової української школи, загальні та професійні компетентності, форми та способи професійного саморозвитку.

Volodymyr BORDYUK,
*Candidate of Pedagogical Sciences,
Head's assistant from scientific
and pedagogical work,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9843-789X
e-mail: sofroniy.km@gmail.com*

Tetyana KOVBASYUK,
*Candidate of Pedagogical Sciences,
Head of the Department of Pedagogy,
Psychology and Correctional Education,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4551-3494
e-mail: kovbasyukt1@ukr.net*

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONTENT OF THE CONCEPT «PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF A TEACHER OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL»

Abstract. *The article examines the meaning of the concept of «professional self-development of a teacher of the New Ukrainian School». It has been analyzed scientific works of domestic and foreign scientists on the issues of professional self-development and self-realization of the individual. It was found that self-development is a mandatory component of modern education and an indicator of the teacher's subjectivity, which indicates the continuity of his growth.*

According to the results of a complex analysis of the phenomenology of the self-development of the individual, the multifaceted and multi-component nature of this concept has been proven. Separate definitions of professional self-development have been organized and the definition of professional self-development of a teacher of the New Ukrainian School has been explained.

It has been identified and characterized six main clusters covering the «competencies of the future»: the ability to effectively interact and successfully collaborate with other people, thinking and problem-solving skills, quick learning skills and open-mindedness, innovation and creativity, digital knowledge and skills, self-awareness skills and self-management.

Based on the analysis of the outlined problem, as well as taking into account the requirements and needs of the reform of the New Ukrainian School, the essence of the concept of «professional self-development of the NUS teacher» characterized as a multidimensional and purposeful activity of a teacher. Which is aimed at the development of personal and creative potential, self-improvement in professional activity, which is carried out through the development of professional competences, professional independence and flexibility, life activity and values, the expansion of the professional worldview with the aim of the fullest professional self-realization and a creative approach to professional activity in the conditions of the New Ukrainian School.

It has been presented forms of professional self-development of the teacher of the New Ukrainian School, in particular: mentoring, counseling, practice, research, reflection, training. It has been given examples of different ways of professional growth.

Key words: *self-development, professional self-development teacher of the New Ukrainian School, general and professional competencies, forms and methods of professional self-development.*

Постановка проблеми. Сьогодні ми живемо в умовах складних випробувань, що спричинені російсько-українською війною та відображаються на всіх сферах життєдіяльності людини і суспільства. Загрози з боку ворога позначаються і на повноцінному, ефективному та планомірному впровадженні освітніх реформ. Однак ми розуміємо, що поступ освіти і науки – основа економічного зростання і розвитку держави, тому, попри всі перешкоди, яких нам завдає російський агресор, маємо усвідомлення, що навіть у таких критичних умовах продовження реалізації реформи освіти та запровадження нових стандартів – основа інтелектуального потенціалу нації, запорука її міцності, стійкості та майбутнього. Орієнтуючись на загальноцивілізаційні принципи розвитку, реалізуючи Концепцію Нової української школи, запроваджуючи нові ідеї, наукові підходи та сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітній процес розуміємо, що перед сучасним учителем постають нові завдання, вимоги та виклики. Це вимагає від педагога передусім розвитку якісно нових особистісних та професійних компетентностей. Сформувати в собі нові якості, котрі відповідали б вимогам сучасності, можливо завдяки постійному, системному професійному саморозвитку.

Саморозвиток є обов'язковим складником сучасної освіти, водночас – це внутрішній процес особистості, спрямований на усвідомлене вдосконалення самого себе. Отже, це показник суб'єктності педагога, що свідчить про неперервність його зростання.

Виклики сьогодення ставлять кожного з нас перед необхідністю їхнього передбачення та відповідальної підготовки.

Отож, першочерговим завданням стає формування здатності педагогів до професійного та особистісного самовдосконалення, готовності до неперервної освіти, тобто до постійного саморозвитку. За експертними оцінками, найуспішнішими на ринку праці у найближчій перспективі будуть фахівці, здатні навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати у команді, спілкуватися у полікультурному середовищі та володіти іншими навичками (soft skills). З-поміж найважливіших із них, задекларованих у Концепції Нової української школи, є вміння педагога навчатися протягом життя, що трактується як здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації освітнього процесу (власного та колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати освітні цілі та способи їхнього досягнення, вибудовувати індивідуальну професійну траєкторію, оцінювати і прогнозувати результати діяльності (Концепція Нової української школи, 2016).

Професійне становлення та успішна реалізація особистості у певній галузі діяльності можливі лише за наявності відповідного ціннісно-мотиваційного ставлення до власного професійного саморозвитку та вдосконалення, системного підвищення рівня професійної підготовки у поєднанні з відповідними організаційно-педагогічними умовами освітнього середовища закладу освіти. За цієї умови реалізувати творчий та професійний потенціал вчитель зможе, орієнтуючись у своїй діяльності на професійний саморозвиток, самовдосконалення та самовиховання.

Таким чином, дослідження проблеми професійного саморозвитку педагога Нової української школи набуває неабиякої актуальності з метою його швидкої адаптації, професійної мобільності в умовах переходу України до нових стандартів освіти.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Сучасні психолого-педагогічні дослідження, присвячені проблемі професійного розвитку та самореалізації особистості, спрямовані на розгляд людини як суб'єкта власної активності та власного перетворення. В означеному контексті процес розвитку особистості вважають саморозвитком (Г. Балл, М. Боришевський, І. Булах, З. Карпенко, Г. Костюк, С. Максименко, М. Савчин, В. Ямницький). Проте, для того, щоб стати суб'єктом власної життєдіяльності і розвитку, особистість має бути достатньо зрілою, тобто усвідомлювати свої потреби і цілі, керуватися певними цінностями, довіряти собі, відповідати за своє життя.

Методологічні засади саморозвитку особистості розкриваються у працях як зарубіжних (Р. Бернс, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс), так і вітчизняних учених (І. Бех, Б. Вульф, О. Газман, Г. Звенигородська, О. Киричук, Б. Кобзар, Л. Кулікова, М. Ценко), які розглядають

особистість як суб'єкт, котрий може досягнути високих результатів у сфері тієї чи іншої діяльності.

Питання саморозвитку розглядаються в межах дослідження самовиховання як свідомої діяльності, спрямованої на найповнішу реалізацію людиною себе як особистості (Бодальов, 1958). Крім того, з позиції самосвідомості як складного психічного процесу, що виявляється передусім у сприйманні людиною численних «образів» самої себе в різних ситуаціях діяльності та спілкування (Чеснокова, 1978, с. 317) й самодетермінації як здатності людини вибирати і мати власний вибір (Середюк, Шамич, 2020, с.170). Зважаючи на зазначене вище, у цих дослідженнях закладаються теоретичні основи вивчення саморозвитку як самостійного феномену.

Окремі дослідники схиляються до думки, що саморозвиток особистості відбувається переважно в контексті професійної діяльності, наповнюється її змістом, а професійна спрямованість є фактором особистісного зростання (О. Білінова, Л. Карамушка, В. Моляко, О. Сафін, С. Ставицька, А. Фурман).

Аналіз наукових досліджень та публікацій засвідчив достатню розробленість теоретико-методологічних підходів та емпіричних досліджень щодо визначення суті саморозвитку особистості, формування професійних навичок педагога та професіоналізму, готовності до професійної діяльності вчителя. Однак сьогодні постає завдання розвитку загальних та професійних компетентностей учителя у відповідності до професійного стандарту та для успішної реалізації реформ Нової української школи. Це вимагає здійснення теоретичного пошуку та практичних досліджень щодо впровадження ефективних підходів із питань формування готовності до професійного саморозвитку педагога нової української школи.

Мета статті – теоретичний аналіз психолого-педагогічних підходів до професійного саморозвитку педагога нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідеї розвитку особистості завжди пронизували всі теорії людинознавчих наук. Вони є наскрізними для всіх загальнофілософських теорій і реалізуються у гуманістичній психолого-педагогічній науці. За цієї розуміння саморозвитку має глибинний філософський зміст. Розмірковуючи над суттю людини, І. Кант стверджував, що «людина може бути схарактеризована як суб'єкт автономної поведінки і особистого самовдосконалення». Ідеї саморозвитку розглядали також П. Флоренський (орієнтація на пріоритети духовних цінностей), М. Бердяєв (ідеї саморозуміння та самовдосконалення), І. Кон (розробка «Я»-концепцій) (Радомський, 2010).

Видатний український філософ, педагог, поет, музикант Г. Сковорода ще у другій половині XVIII століття, вивчаючи традиції демократичної української культури, у своїх віршах, піснях і байках намагався визначити смисл людського існування та пов'язував його із подвигом самопізнання та самовдосконалення. На думку філософа, розвиток людини має тісно переплітатися з її саморозвитком, із невтомним прагненням виховати у собі ідеали правди, добра й духовної краси (Сковорода, 1961).

Григорій Сковорода вважав, що людське життя необхідно спрямовувати на самопізнання, яке він вважав засобом подолання людських вад; на розвиток природних задатків шляхом самовдосконалення. У багатьох його творах, подібно як і у Сократа, зустрічаються твердження «пізнай себе», «зрозумій себе» (Сковорода, 1994, с. 32). Вивчаючи, пізнаючи себе, людина виробляє певний спосіб життя, притаманний тільки їй. Г. Сковорода вважав, що самопізнання відрізняється від пізнання світу тим, що воно можливе тільки в переживанні та є процесом, що спонукає до саморозвитку.

У ХХ столітті у центрі уваги філософів постали проблеми внутрішніх джерел життя, свободи вибору у саморозвитку, творчості як духовної сутності самовиховання (М. Бердяєв, В. Зеньковський, В. Розанов, В. Соловйов, С. Франк); самоцінності особистості,

здатності людини до трансцендентування, автономного духовного будівництва, життєвого самовизначення, екзистенційного вибору (М. Бахтін, М. Мамардашвілі, В. Налімов, М. Шелер).

Здійснений комплексний аналіз феноменології саморозвитку особистості відображає багатогранність та багатокомпонентність цього поняття. Саморозвиток розглядається як саморух, як внутрішня активність, потреба, здатність та характеристика особистості, як процес зміни, педагогічна технологія (Кузікова, 2013, с. 171). Таке багатоаспектне розуміння сутності феномену саморозвитку, з одного боку, дозволяє змістовно його наповнити, а з іншого – викликає необхідність упорядкувати існуючі дефініції професійного саморозвитку та здійснити експлікацію визначення професійного саморозвитку педагога нової української школи (див. табл.).

Таблиця

Розуміння сутності саморозвитку особистості

Автор	Визначення саморозвитку особистості	Основа для професійного саморозвитку
Л. Виготський	саморух, що знаходить втілення в теоріях творчої еволюції, спрямовується автономним, внутрішнім життєвим поривом і цілеспрямовано розвивається в особистості волею до самоствердження і самовдосконалення	розвиток особистого та творчого потенціалу, прагнення до самовдосконалення в професійній діяльності
А. Асєєв	діяльність, детермінована прагненням людини розвинути в собі ту чи іншу рису особистості	розвиток особистісних та професійних навичок
Е. Рибалко	вищий рівень розвитку, що характеризується довільністю та свідомістю самозміни особистості	розвиток професійної самостійності та гнучкості
В. Слободчиков Є. Ісаєв	фундаментальна здатність людини ставати і бути справжнім суб'єктом свого життя, перетворюючи власну життєдіяльність у предмет практичного перетворення	розвиток життєтворчої активності та цінностей
К. Абульханова-Славська	процес долучення до культури (свого суспільства, своєї епохи), постійне підвищення рівня своїх знань у процесі безперервної освіти, процес активної реалізації себе у житті (роботі, творчості)	розвиток професійного світогляду, професійна самореалізація, творчий підхід до професійної діяльності

Визначені основи професійного саморозвитку, як можемо помітити, узгоджуються з розвитком «компетенцій майбутнього». Майбутнє – це не просто завтра, що механічно настає після умовного «сьогодні». Майбутнє характеризується принциповою незавершеністю, варіативністю, гнучкістю, це часопростір максимальної суб'єктності. За цієї умови основним драйвером руху є внутрішній потенціал особистості. Життя в режимі майбутнього потребує передусім розуміння себе, своїх цінностей і принципів, формування власної візії і вміння творити на їх основі власні практики. Відкритість до змін, гнучкість, толерантність до помилки та вміння швидко навчатися – також належать до компетенцій майбутнього.

Орієнтуючись на професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», що виокремлює загальні компетенції (громадянську, соціальну, культурну, лідерську, підприємницьку) та професійні

компетентності (мовно-комунікативну, предметно-методичну, інформаційно-цифрову, психологічну, емоційно-етичну, педагогічне партнерство, інклюзивну, здоров'язбережувальну, проєктувальну, прогностичну, організаційну, оцінювально-аналітичну, інноваційну, рефлексивну, здатність до навчання упродовж життя) та усвідомлюючи те, що саморозвиток особистості має бути спрямований у майбутнє, можемо виокремити шість основних кластерів, що охоплюють близько 80% «компетенцій майбутнього». Із позиції професійного саморозвитку педагога, це будуть:

1. *Здатність до ефективної взаємодії* та успішної співпраці з іншими людьми (здатність писати ділові листи, говорити на публіку, формувати позитивне оточення (ситуації, умови, стосунки тощо), гнучко до нього пристосовуватися та здійснювати позитивний вплив, бажання співпрацювати, розвинений емоційний інтелект, емпатія, орієнтованість на учня, гуманізм тощо).

2. *Мислення та вміння вирішувати проблеми* (здатність критично мислити, адекватно сприймати

нові, незнайомі, неочікувані ситуації та розглядати їх як стимул до творчого розвитку, перетворювати умови, що заздалегідь не відповідають розробленим планам тощо).

3. Навички швидкого навчання та *відкритий розум* (здатність до самоосвіти, що характеризується свідомою діяльністю з удосконалення своєї особистості як фахівця, зокрема адаптування своїх індивідуальних якостей до вимог педагогічної діяльності, постійне підвищення професійної компетентності, відкритість до нового досвіду тощо).

Відкритий розум учителя характеризується:

- сформованим критичним мисленням;
- розвиненим емоційним інтелектом;
- гуманізмом і дотриманням демократичних принципів;
- відсутністю психологічних бар'єрів (здатністю до їх подолання);
- умінням визнавати власні помилки;
- інтелектуальною відкритістю – «будь допитливий»;
- прагненням до саморозвитку і самореалізації.

4. *Інновації та креативність* (смількість, здатність до експериментування, до генерації нових ідей, гнучкість мислення, оригінальність як можливість прийняття нестандартних рішень, подолання стереотипів у розв'язанні проблемних ситуацій, сприяння творчому розвитку учнів, педагогічна творчість, спонтанність тощо). Спроби залучення вчителя до інноваційних та наукових досліджень мають бути осмисленими та культивованими.

5. *Цифрові знання та навички* (програмування, знання основ із робототехніки, володіння технологіями дистанційного навчання, здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні освітні ресурси, цифрові технології в освітньому процесі тощо).

6. *Навички самоусвідомлення та самоуправління* (вміння керувати своєю увагою, знаходити сенс у роботі та житті, вміння будувати плани і визначати перспективи, здатність до самоаналізу, моніторинг власної педагогічної діяльності, осмислення наявних можливостей, розсудливість, цілеспрямованість, визначення професійних потреб тощо) (Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», 2020).

Карл Освальд Бауер вважає, що розвиток особистості в закладі освіти повинен здійснюватися за такими напрямками:

- планування часу та роботи організації;
- пошук цілей;
- партнерська та командна робота;
- діалог (інтерв'ю);
- боротьба зі стресом та напругою;
- стресостійкість та профілактика вигорання;
- планування власного професійного розвитку;
- зворотний зв'язок і оцінка;
- поради та контроль (Бауер, 2005, с.77).

Здійснений аналіз окресленої проблеми, а також урахування вимог і потреб реформи Нової української

школи дозволяють визначити сутність поняття «професійного саморозвитку педагога нової української школи».

Професійний саморозвиток педагога нової української школи – це багатовимірний та цілеспрямований діяльність учителя, спрямований на розвиток особистого та творчого потенціалу, самовдосконалення у професійній діяльності, що здійснюється шляхом розвитку професійних компетентностей, професійної самостійності та гнучкості, життєвої активності та цінностей, розширення професійного світогляду з метою найповнішої професійної самореалізації та творчого підходу до професійної діяльності в умовах нової української школи.

Засоби та інструменти професійного саморозвитку педагога характеризуються своєю різноманітністю та оригінальністю. В означеному контексті важливим є те, що вчитель має право на вільний вибір найефективнішого способу власного професійного саморозвитку. Габріель Діас Маджолі у своїй книзі «Професійний розвиток, орієнтований на вчителя» пропонує систему вибору вчителя, зокрема:

1. Вчителі – талановиті та віддані люди, які отримали величезний досвід, спілкуючись з учнями, і володіють багатством знань, які необхідно досліджувати та ділитися ними.

2. Педагоги відрізняються один від одного теоретичними та професійними знаннями, етапами своєї кар'єри. Це різноманітність, що пропонує багатство ресурсів і досвіду.

3. Підвищення кваліфікації вчителів має бути закладено в їхній розклад дня; від них не слід очікувати, що вони присвячуватимуть свій вільний час програмам, що відірвані від колективу, в якому вони працюють.

4. Для того, щоб учителі розвинули готовність до професійного саморозвитку, вони повинні бути активними учасниками його побудови, адаптуючи програми до своїх потреб і мотивацій.

5. Професійний розвиток не слід розглядати як адміністративний обов'язок, а швидше як кар'єрну роботу, спрямовану на розкриття факторів, що сприяють успіху учнів та вчителів. Обов'язковий професійний розвиток, що пропонується лише тоді, коли це зручно адміністраторам, мало що може пропонуватися вчителям.

Найпоширенішими формами професійного саморозвитку вчителя нової української школи є: наставництво (менторство), консультування, практика, дослідження, рефлексія, навчання.

Основними причинами відмови від подальшого професійного розвитку серед педагогів є:

1. Конфлікт через графік роботи (47%).
2. Незадоволеність програмами професійного розвитку (42%).
3. Сімейні обставини та обов'язки (30%).
4. Дорога вартість (27%).
5. Відсутність системи заохочення з боку роботодавця (15%).
6. Недостатні передумови (7%).

З іншого боку, розуміємо, що можливості педагогів займатися професійним саморозвитком практично

безмежні в епоху викладання та навчання, в умовах інформаційного суспільства. Так, Федерація вчителів Британської Колумбії визначає чимало способів професійного зростання:

1. Відвідайте конференцію / семінар на місці.
2. Відвідайте конференцію / практикум на регіональному / національному / міжнародному рівні.
3. Відвідайте семінар / конференцію або літню школу / курс.
4. Станьте фасилітатором і проведіть семінар на місцевому чи регіональному рівнях.
5. Почніть / продовжуйте навчання в університеті.
6. Сформууйте / приєднайтеся до дослідницької групи вчителів.
7. Беріть участь у груповому плануванні.
8. Приєднайтеся до професійної організації / мережі.
9. Поспостерігайте за іншими вчителями та обговоріть разом із ними урок / програму.
10. Читайте професійну літературу.
11. Розмірковуюйте, обговорюйте та досліджуйте з метою планування індивідуального чи групового постійного професійного розвитку.
12. Розвивайте дисципліну рефлексивного ведення щоденника.
13. Підпишіться на / читайте професійні журнали.
14. Дивіться професійні відео тощо.

Отже, у галузі освіти відбуваються вагомі зміни, що пов'язані з подіями та викликами сучасності. Викладання та навчання організуються в різноманітні способи, відмінні від попередніх, та з часом стають нормою життя. Традиційно ми вважаємо, що шкільна освіта – це послуга, однакова для всіх наших дітей. Учні ХХІ століття уже так не міркують. Вони здійснюють пошук необхідних їм сервісів, обирають власний стиль навчання та нові можливості для досягнення поставлених цілей.

Сьогодні педагоги повинні розуміти, що вчителем не може бути той, хто втратив здатність до навчання. Одна з найважливіших сучасних якостей – це планування саморозвитку. Вчителю необхідно вміти змінюватися, застосовувати різноманітні види діяльності, не боятися помилок, розвивати себе впродовж своєї кар'єри, пізнавати щось нове, ділитися досвідом та переймати його в інших. Бути гарним професіоналом – означає бути в постійному пошуку, зростанні та розвитку.

Висновки. Зважаючи на викладене вище, під професійним саморозвитком педагога ми розуміємо багатоконпонентний особистісно і професійно значущий процес, що сприяє формуванню його індивідуального стилю професійної діяльності, допомагає осмисленню власної самостійної діяльності, є засобом самовдосконалення та становлення професіонала.

Реформа Нової української школи вимагає від сучасних учителів розвитку професійних компетентностей на засадах готовності до професійного саморозвитку, самовдосконалення, самовиховання, здатних реалізувати свій творчий та професійний потенціали. За цієї умови вивчення психолого-педагогічних особливостей професійного саморозвитку педагога нової української школи є вкрай важливим для швидкої адаптації педагога, його професійної мобільності в умовах переходу України до нових стандартів освіти.

Професійний саморозвиток педагога нової української школи – це здатність педагога здійснювати цілеспрямовану рефлексивну діяльність, пов'язану з проектуванням та реалізацією якісних змін своєї особистості як носія педагогічної культури, з корекцією власної педагогічної діяльності, з подоланням бар'єрів та з контролем змін і співставленням результатів із тенденціями змін в освітньому середовищі.

Перспективи подальших досліджень. Із метою ефективного вирішення завдань професійного саморозвитку педагога нової української школи важливим є формування функціональної моделі, визначення психолого-педагогічних умов такого розвитку та розробка ефективного діагностичного інструментарію для оцінки рівня сформованості показників професійного саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 23.12.2021).

Бодалев, А. А. (1958). Психология и педагогика самовоспитания. *Ученые записки*. ЛГУ. №244.

Чеснокова, И. И. (1978). Особенности развития самосознания в онтогенезе. *Принципы развития в психологии*. Москва: Наука. 1978. С. 316–337.

Середюк, Л. З. (2020). Самоідентифікація особистості як психологічна основа її самореалізації. *Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. №6. 2020. С. 164–173.

Радомський, І. П. (2010). Историчні аспекти становлення проблеми саморозвитку особистості. *Юридична психологія та педагогіка*. № 1 (7). С. 49–56.

Сковорода, Г. С. (1961). Твори у 2-х т. Т.1: Наркисс. Розглагол о том: узнай себя. Київ. 640 с.

Сковорода, Г. С. (1994). Твори у 2-х т. Київ: АТ «Обереги». 1994. Т.2. 479 с.

Кузікова, С. Б. (2013). Феноменологія саморозвитку особистості: визначення поняття. *Психологічні науки: збірник наукових праць*. Т. 2. Вип. 10 (91). С. 171–176.

Профстандарт для вчителя – що каже МОН. (2021). URL: <http://skole.irc.org.ua/news/14-27-47-12-01-2021/> (дата звернення: 30.09.2021).

Bauer, K. O. (2005) *Pedagogische Basis kompetenzen*. Juventa-Verl.

REFERENCES

Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennia: 23.12.2021).

Bodalev, A. A. (1958). *Psykhohohyia y pedahohyka samovospytanyia* [Psychology and pedagogy of self-education]. Uchen zap. LHU. №244. [in Russian].

Chesnokova, Y. Y. (1978). *Osobennosti razvytyia samosoznanyia v ontoheneze* [Features of the development of self-consciousness in ontogenesis]. *Pryntsypp razvytyia*

v *psykholohyy*. Moskva: Nauka, 1978. S.316 – 337. [in Russian].

Serediuk, L. Z. (2020). Samoidentyfikatsiia osobystosti yak psykholohichna osnova yii samorealizatsii. *Aktualni problemy psykholohii*. *Psykholohiia obdarovanosti*: zb. nauk. prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. №6. 2020. S. 164–173.

Radomskiy, I. P. (2010). Istorychni aspekty stanovlennia problemy samorozvytku osobystosti. *Yurydychna psykholohiia ta pedahohika*. № 1 (7). S. 49–56.

Skovoroda, H. S. (1961). *Tvory u 2-kh t. T.1: Narkyss. Rozghlahol o tom: uznai sebia*. Kyiv. 640 s.

Skovoroda, H. S. (1994). *Tvory u 2-kh t. Kyiv: AT «Oberehy»*. 1994. T. 2. 479 s.

Kuzikova, S. B. (2013). Fenomenolohiia samorozvytku osobystosti: vyznachennia poniattia. *Psykholohichni nauky: zbirnyk naukovykh prats*. T. 2. Vyp. 10 (91). S. 171–176.

Profstandart dlia vchytelia – shcho kazhe MON. (2021). URL: <http://skole.irc.org.ua/news/14-27-47-12-01-2021/> (data zvernennia: 30.09.2021).

Bauer, K.O. (2005). *Pedagogische Basis kompetenzen*. Juventa-Verl.

Дата надходження до редакції: 10.10.2022

УДК 159.9.072.59:616.896-053.4

DOI: 10.37026/2520-6427-2022-111-3-58-62

Наталія ПРОКОПЧУК,

*методист ресурсного центру
підтримки інклюзивної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-6449-3017
e-mail: n.prokopchuk@roippo.org.ua*

ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОДІАГНОСТИЧНИХ МЕТОДИК CASD ТА PEP-3 У ПРОЦЕСІ ВИЯВЛЕННЯ Й ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

Анотація. У статті розглянуто основні підходи до розуміння проблеми аутизму в науковій спільноті. Досліджено питання необхідності раннього виявлення, зокрема в інклюзивно-ресурсних центрах, дітей з аутизмом, яке сприятиме втіленню державної політики щодо надання послуг раннього втручання для сімей із дітьми, які мають порушення розвитку.

Схарактеризовано сучасні методики психологічної діагностики аутизму CASD та PEP-3. Особливу увагу приділено аналізу означених методик як надійного і валідного психодіагностичного інструменту для ранньої діагностики розладу спектра аутизму в Україні. Виокремлено основні критерії та показники, які беруться до уваги у процесі інтерпретації результатів дослідження та вказують на можливу наявність в обстежуваного розладу

аутичного спектра. Представлено вимоги до фахівців, які можуть використовувати наведені методики у практиці роботи.

Доведено, що в Україні на сучасному етапі є потреба в доступному психодіагностичному інструментарії, що дозволить виявляти дітей з аутизмом у ранньому віці. Методики CASD та PEP-3 частково задовольняють цю потребу, а результати досліджень допоможуть фахівцям у забезпеченні логістики подальших інтервенцій, розробці програм втручання та організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: аутизм, розлад спектра аутизму, психодіагностичний інструментарій, надійність, валідність, симптом, інклюзивно-ресурсний центр, методики CASD та PEP-3.

Nataliya PROKOPCHUK,

*Methodologist of the resource center
for support of inclusive education,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6449-3017
e-mail: n.prokopchuk@roippo.org.ua*